

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ	7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ 2η ΕΚΔΟΣΗ.....	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ 3η ΕΚΔΟΣΗ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΙΤΗΜΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙ ΔΙΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	15
1.1. ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ	
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	17
1.1.1. Η πολλαπλασιαστικοποίηση των πληροφοριών και	
γνώσεων	17
1.1.2. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η είσοδος της στη	
ζωή μας	19
1.1.3. Η κυριαρχία της ολιγαρχίας του πλούτου	22
1.2. ΟΙ ΔΙΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ.....	23
1.2.1. Υποβάθμιση της ανάγκης για σχέσεις.....	23
1.2.2. Η εξωκατευθυνόμενη ζωή είναι ζωή;.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΟ	
ΣΧΟΛΕΙΟ	27
2.1. ΣΥΓΧΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ	28
2.2. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ - ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΕΣΕΙΣ.....	33
2.3. ΤΟ “ΑΣΧΕΤΟ” ΚΑΙ Η ΜΟΝΑΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ	
ΑΝΘΡΩΠΟΥ	37
2.3.1. Το Άσχετο.....	37
2.3.2. Ο Ανταγωνισμός.....	40
2.3.3. Μαζοποίηση-απρόσωπο	44
2.3.4. Συμπεράσματα.....	46

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΜΕΣΑ	51
1.1. Η ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΥΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ	
ΕΥΡΗΜΑΤΟΣ.....	51
1.2. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ.....	53
1.2.1. Η αγωγή στο σχολείο των σχέσεων.....	53
1.2.2. Μέσα πραγμάτωσης του σχολείου των σχέσεων.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ	69
2.1.	ΣΤΟΧΟΙ: Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΛΛΟΣ	70
2.2.	Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ	75
2.2.1.	Η καθοδήγηση του παιδαγωγούμενου	76
2.2.2.	Ο χαρακτήρας της καθοδήγησης	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ	87
3.1.	Η ΕΝΝΟΙΑ «ΠΡΟΣΩΠΟ»	87
3.1.1.	Ο προσωποκεντρικός χαρακτήρας και προσανατολισμός του παιδαγωγικού ενεργήματος	89
3.2.	Ο ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ	102
3.2.1.	Δυναμική λειτουργία και βαθμίδες της παιδαγωγίας	102
3.3.	Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ	109
3.3.1.	Η ετοιμότητα του ατόμου για διαλεκτική κίνηση	109
3.3.2.	Η αγάπη ως ουσία της διαλεκτικής κίνησης	120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:	Η ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	134
4.1.	ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	134
4.2.	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:	ΤΟ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Σ.ΜΟ.Δ.Ε.)	152
5.1.	ΣΧΕΔΙΟΔΥΝΑΜΙΚΟ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΤΑΞΗ ΕΦΗΒΩΝ	155
5.1.1.	Το σχεσιοδυναμικό μαθησιακό μοντέλο	156

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	«ΣΧΕΣΗ» - «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ» - «ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ»	160
1.1.	Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ	160
1.1.1.	«Σχέση» και «Επικοινωνία»	163
1.1.2.	«Σχέση» και «Συνάντηση»	165
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	Η ΓΝΗΣΙΑ ΣΧΕΣΗ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	172
2.1.	Η ΓΝΗΣΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΟΠΩΣ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΕΙ	172
2.1.1.	Η γνησιότητα γενικά	172
2.1.2.	Η γνησιότητα στην παιδαγωγική κλίση	174
2.2.	Η ΓΝΗΣΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΟΠΩΣ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΕΙ	181

2.2.1. Σχέσεις μη παθολογικές, που όμως δεν πετυχαίνουν	181
2.2.2. Μη γνήσιες σχέσεις.....	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΓΝΗΣΙΑ ΣΧΕΣΗ: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	204
3.1. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΟΝ «ΠΛΑΤΩΝΙΚΟ ΕΡΩΤΑ»	204
3.1.1. Η πραγματικότητα του στον αρχαίο ελληνικό κόσμο	205
3.1.2. Η αντίληψη για τον ηθικό χαρακτήρα του	207
3.1.3. Η αντίληψη για την παιδαγωγικότητά του	208
3.2. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ «ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΕΙΑΣ ΑΓΑΠΗΣ» ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	214
3.2.1. Η αγαπητική προσωπικότητα του Pestalozzi	215
3.2.2. Οι φιλοσοφικές και θρησκευτικές διαστάσεις της αγάπης του	218
3.2.3. Οι πολιτικοκοινωνικές διαστάσεις της αγάπης του.....	220
3.2.4. Η παιδαγωγικότητα της Πεσταλότσειας αγάπης	225
3.3. ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΤΥΠΟΥΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ	229

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΔΙΑΤΟΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	237
1.1. ΜΟΡΦΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	237
1.1.1. Η άφωνη επικοινωνία.....	238
1.1.2. Η λεκτική επικοινωνία.....	247
1.2. Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	251
1.2.1. Η δυναμική των προσωπικοτήτων	252
1.2.2. Η δυναμική των ρόλων.....	262
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	277
2.1. Η ΤΑΞΗ - ΟΜΑΔΑ	278
2.1.1. Το αγχος της ένταξης στο σχολικό πλαίσιο και στην τάξη	283
2.1.2. Η στάση απέναντι στο «πολιτιστικό περιεχόμενο» της ομάδας.....	288
2.2. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΑΞΗΣ.....	294
2.2.1. Η επικοινωνία και η δομή της ομάδας	294
2.2.2. Η επικοινωνία και η αντίληψη μέσα στην ομάδα.....	299
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	306
3.1. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΔΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ	306
3.1.1. Πηγές.....	306

3.1.2.	Είδη.....	309
3.2.	Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ.....	311
3.3.	ΟΙ ΔΥΟ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ	312
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:	Η ΣΥΜΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΠΙΕΣΗ ΣΤΙΣ ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	320
4.1.	ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ.....	320
4.1.1.	Πηγές των κανόνων	322
4.1.2.	Επιδράσεις των κανόνων	323
4.2.	ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ.....	325
4.2.1.	Τα είδη	325
4.2.2.	Η επίδραση	327
4.3.	Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ	336
4.3.1.	Κατηγορίες της αντι-συμμόρφωσης.....	336
4.3.2.	Αιτίες και συνθήκες των παρεκκλίσεων	338
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:	Η ΔΙΑΜΑΘΗΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	341
5.1.	Η ΣΥΣΦΙΓΞΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ.....	341
5.2.	ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ	345
5.2.1.	Η κοινωνική επιβολή	345
5.2.2.	Η δημοτικότητα.....	346
5.2.3.	Σχέση κοινωνικής επιβολής και δημοτικότητας.....	348
5.2.4.	Η συμμόρφωση	350
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ		
Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ		
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ	353
1.1.	Ο ΕΥΑΤΟΣ ΜΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑΣ.....	353
1.1.1.	Ο εαυτός μας	353
1.1.2.	Η αντίληψη της αυτοεικόνας μας	356
1.2.	Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ	366
1.2.1.	Ο μηχανισμός της κοινωνικής αντίληψης.....	366
1.2.2.	Η οργάνωση και ερμηνεία των δεδομένων.....	370
1.2.3.	Η σπουδαιότητα ενός «ομόλογου πλαισίου» και μιας «σχεσιοδυναμικής αντίληψης»	376
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	Η «ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ ΚΑΙ Ο ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΡΟΛΟΣ ΣΤΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	383
2.1.	Η ΣΧΕΣΗ	384
2.1.1.	Έννοια, ιδιότητες, περιεχόμενο	384
2.1.2.	Διαμόρφωση και σπουδαιότητα	388

2.1.3. Παράγοντες που διαμορφώνουν τη στάση του παιδαγωγού	393
2.1.4. Ο παράγοντας: στάση του μαθητή.....	399
2.1.5. Συμπέρασμα για τη σπουδαιότητα της «σχεσιακής στάσης»	408
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΙΑΚΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ.....	414
3.1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΕΣΜΟΥ.....	415
3.1.1. Οι τρεις κυριότερες φιλοσοφικές τάσεις θεωρήσεως του διανθρώπινου δεσμού.....	415
3.1.2. Βιολογική, κοινωνικοψυχολογική και ψυχογενετική θεώρηση του διανθρώπινου δεσμού.....	427
3.1.3. Θεωρητικές και πρακτικές συνέπειες των προηγούμενων για το δάσκαλο.....	435
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΣΧΕΣΙΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ.....	439
4.1. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ.....	439
4.2. ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.....	445
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	459
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	461
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	487
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΩΝ	493
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	494